

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 4. 2020. Issue 2.

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 4. 2020. Issue 2. Podgorica, December 2020.

Publishing this issue of MJSS was supported by the Ministry of Science of
Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 200 copies

Volume 4. 2020. Issue 2. Podgorica, December 2020.

CONTENTS:

THE OLDEST STATES FORMATION ON THE TERRITORY OF MONTENEGRO
Zivko ANDRIJASEVIC p. 115

CARTOGRAPHY IN HISTORY – HISTORY IN CARTOGRAPHY
Goran BAROVIC, Nenad PEROSEVIC p. 139

CELEBRATION OF 400 YEARS FROM THE ESTABLISHMENT OF
CETINJE PRINTING HOUSE IN 1893
Jovan MUHADINOVIC p. 151

GEOPOLITICS AND MIDDLE EAST: THE WORLD IN CHAOS
Mira SOROVIC p. 163

REVIEWS:

BATTLE OF WARSAW 1920.
Mateusz MORAWIECKI p. 181

COMPLETE SYNTHESIS OF THE CULTURAL HERITAGE OF MONTENEGRO
– Presentation of the book: Cultural Heritage of Montenegro
Nenad PEROSEVIC p. 187

TO KILL A SULTAN – Presentation of the book: To Kill a Sultan – A
Transnational History of the Attempt on Abdülhamid II
Amer MASLO p. 191

ANTI-CONTRIBUTION TO MONTENEGRIN SCIENCE – Presentation of
the book: Montenegrin Language and Nationalism
Novica VUJOVIC p. 199

MONUMENT IN TIME – Presentation of the book: Portents of Freedom –
monuments of People's Liberation War in the Pljevlja region
Amel DURUTLIC p. 211

IN MEMORIAM – Professor MIOMIR DAŠIĆ, PhD (1930–2020)
Marijan PREMOVIC p. 215

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS p. 221

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 200 primjeraka

Volume 4. 2020. Issue 2. Podgorica, Decembar 2020.

SADRŽAJ:

FORMIRANJE NAJSTARIJIH DRŽAVA NA PROSTORU CRNE GORE
Živko ANDRIJAŠEVIĆ str. 115.

KARTOGRAFIJA U ISTORIJI – ISTORIJA U KARTOGRAFIJI
Goran BAROVIĆ, Nenad PEROŠEVIĆ str. 139.

PROSLAVA 400 GODINA ŠTAMPARIJE NA CETINJU 1893. GODINE
Jovan MUHADINović str. 151.

GEOPOLITIKA I BLISKI ISTOK: SVIJET U HAOSU
Mira ŠORović str. 163.

PRIKAZI I OSVRTI:

VARŠAVSKA BITKA 1920.
Mateusz MORAWIECKI str. 181.

CJELOVITA SINTEZA KULTURNOG NASLJEĐA CRNE GORE
– Prikaz knjige: Kulturno nasljeđe Crne Gore
Nenad PEROŠEVIĆ str. 187.

UBITI SULTANA – Prikaz knjige: To Kill a Sultan – A Transnational History
of the Attempt on Abdülhamid II
Amer MASLO str. 191.

CRNOGORSKOJ NAUCI ANTIDOPRINOS – Prikaz knjige: Crnogorski
jezik i nacionalizam
Novica VUJOVIĆ str. 199.

SPOMENIK VREMENU – Prikaz knjige: Znamenja slobode – spomenici
NOR-a u pljevaljskom kraju
Amel DURUTLIĆ str. 211.

IN MEMORIAM – PROF. DR MIOMIR DAŠIĆ (1930–2020)
Marijan PREMOVIĆ str. 215.

UPUTSTVA ZA AUTORE str. 223.

Review

VARŠAVSKA BITKA 1920.

Mateusz MORAWIECKI

istoričar, premijer Poljske od 2017. godine

Postoje u historiji presudni trenuci koje definišu dalji tok historije. Jedan od takvih momenata 20. vijeka je za Poljsku i Evropu 15. avgust 1920. godine. Poljska, preporođena 1918. godine, tada je vodila odlučnu, pobjedonosnu bitku sa boljševičkim trupama, koje su trebale da prenesu vatru komunističke revolucije na čitavu zapadnu Evropu, iscrpljenu ljudskim i materijalnim gubicima Velikog rata. Za britanskog diplomatu Edgara D'Abernona, bila je to osamnaesta najvažnija bitka u svjetskoj historiji. Varšavska bitka zaslužuje da bude pomenuta u ravni sa savezničkim iskrcavanjem u Normandiji 1944. godine kao odlučujući trenutak u borbi protiv totalitarizma u Evropi. Gvozdena zavjesa, koja je podijelila Evropu na Jalti, učinila je da značaj ovog događaja za historiju Evrope nije ostao zapisan u sjećanju svijeta na način koji zaslužuje. To se odnosi i na masovnu kulturu, kao i historijske knjige. Vrijeme je da konačno popunimo ove praznine u evropskom sjećanju. Proslava godišnjice Varšavske bitke trebala bi da se održava ne samo u Varšavi, ne samo u Poljskoj već i u cijeloj Evropi. Poljska je pobijedila na rijeci Visli, ali ta se pobjeda velikim dijelom odnosila na slobodu naroda Evrope – slobodu od totalitarne tame komunizma.

Istorijski gledano, 1920. godina zatvara slijed događaja, koji su započeli krajem 18. vijeka podjelama Poljske od strane Pruske, Rusije i Austrije. Varšavska bitka je bila kulminacija jedne od izuzetnih epizoda u evropskoj i globalnoj historiji izgradnje modernog naroda. Naroda stvorenog bez države, na ruševinama vojnog i političkog poraza (uključujući brojne poljske ustanke, padove uzastopnih zamjena

države) – u razdoblju kada je Poljska izbrisana sa karte Evrope, koja se protezala od kraja 18. vijeka do kraja Prvog svjetskog rata.

Prvi poljski fenomen, koji vrijedi spomenuti, jeste skala transformacije poljskog društva iz feudalnog u jedno od najmodernijih civilnih društava u Evropi, a zapravo bez posjedovanja svojih državnih institucija. Ogromna mreža društvenih, kulturnih i sportskih institucija, poput društva „Sokół”, finansijskih sindikata, naučnih društava, školskih klubova za samoobrazovanje, može se uporediti samo sa reformama Japana u Meijijskoj eri, koju su sprovele jake centralne vlasti. Ova velika poljska demokratska revolucija narodnih masa u drugoj polovini 19. vijeka vođena je protiv sila koje su okupirale Poljsku. To dokazuje da su Poljaci uspjeli da izvuku zaključke iz vlastite istorije i konsoliduju se oko savremenih shvatanja – pozitivizma, demokratskih reformi, osnaživanja žena i društvenih masa. Bez pobjede na prosvijetljenom frontu obrazovanja, nauke i društvene misli, ne bi bilo pobjede ni na frontovima vojnih borbi.

Ta izuzetna istorija prve poljske demokratske revolucije nije šire poznata u Evropi. A u stvari to je priča za takve književne bisere kao što je Tokvileova „O demokratiji u Americi”. Odmah nakon povratka nezavisnosti 1918. godine, Poljska je uvela jedne od najmodernijih socijalnih i izbornih zakona u zapadnom svijetu. Osjećaj zajedništva povratkom slobode nadvladao je predrasude i iskušenje da se diskriminišu šire društvene grupe. Poljska je morala da izgradi jedinstvo i koheziju čitavog naroda. Intelektulni rad preduzet krajem 19. vijeka, morao je pronaći svoj temelj u državnom radu sa oporavkom javnih ustanova nakon 1918. godine.

Fenomen Poljske je, dakle, priča o demokratizaciji koja nije zapadnoevropska. To je istorija demokratizacije uz istovremeno postizanje nezavisnosti i socijalno-politički subjektivitet. To je istorija savremenosti izgrađena protiv imperijalizma, apsolutizma i despotizma moći koji su dominirali Evropom u 19. vijeku. Ovo je priča koja je svoj vrhunac našla u izuzetno zahtjevnom ispitu zrelosti za državu – Poljska se suočila sa totalitarnom prijetnjom od boljševika za manje od dvije godine nakon što je povratila nezavisnost.

Rat sa boljševicima je bio dokaz izuzetnog političkog jedinstva poljskog naroda. U julu 1920. godine osnovana je Vlada narodne odbrane sa Vincentom Vitosom, vođom narodnog pokreta, kao premijerom, i sa Ignacijem Dašinjskim, jednim od vođa poljske ljevice, kao potpredsjednikom Vlade. Političke razlike očeva poljske

nezavisnosti iz svih logora povučene su u pozadinu pred odbranom države ponovo dobijene domovine. Poljska politička elita je položila ispit zrelosti u najkritičnijem trenutku za zemlju. Poljsko društvo masovno je podržavalo ratne napore, uz veliko uključivanje Katoličke crkve. Boljševičke trupe borile su se protiv naroda koji nije imao namjeru da se odrekne svoje, tako teško osvojene, nezavisnosti.

Centralna tačka poljsko-boljševičkog rata bila je upravo Varšavska bitka, hrabar protivnapad boljševičkim snagama koje su prodirale duboko u Poljsku, a koji su izveli maršal Pilsudski, načelnik štaba Tadeuš Rozvadovski i operativni zapovjednici – general Vladislav Sikorski i Edvard Smigli-Ridza.

Za istaknutog francuskog vojnog historičara Huberta Camona, opkoljeni manevar, koji je Poljacima donio pobjedu u Varšavskoj bici, bio je tadašnja emanacija napoleonskog manevra. Sa minimalnim vlastitim gubicima, poražena je moćna boljševička vojska koja je ogromnim zamahom marširala ka Zapadnoj Evropi. Vojna mobilizacija poljskog društva bila je izvanredna s obzirom na to da je Poljska bila prva od najrazorenijih zemalja u Prvom svjetskom ratu. Odgovor Poljaka bio je izvanredan, o čemu svjedoči vrtoglavi tempo ustanka dobrovoljačke vojske pod vođstvom generala Hallera, koji je brzo premašio brojku od 100. 000 vojnika.

Mediji su pobjedu Poljaka nazvali „Čudo na Visli”, pozivajući se na „Čudo na Marni” iz Prvog svjetskog rata, kada je francusko-britanska vojska zaustavila njemačku vojsku.

Poljsko-boljševički rat nijesu samo sukobi velikih vojski, spektakularni napor cijelog društva ili strateški genij zapovjednika. To je i borba obavještajnih službi, tj. kodova, umova i intelekta. Veliki junak tajnog fronta Varšavske bitke je Jan Kovalovski, oficir poljske vojne obavještajne službe koji je dešifrovao sovjetske kodove. Upravo je njegov rad omogućio pribavljanje ključnih informacija za razvoj poljske operativne strategije. On je tihi heroj koji je odigrao ključnu ulogu u zaustavljanju sovjetske agresije na Evropu 1920. godine. Štaviše, tokom Drugog svjetskog rata bio je važna ličnost u operaciji Trostrukog upravljanja poljske vlade u egzilu u Londonu, koja je trebala da pripremi savezničku invaziju na Balkan mijenjanjem saveza Italije, Rumunije i Mađarske. Nažalost, pod pritiskom Staljina, Ruzvelt je odustao od plana desanta na Balkan koji je forsirao Vinston Čerčil. Da se istorija odigrala drugačije, Jan Kovalevski bi mogao dva puta da spasi Centralnu i Istočnu Evropu od totalitarnog svijeta sovjetske dominacije.

Stota godišnjica Varšavske bitke jedna je od najvažnijih godišnjica moderne slobodne Evrope. Poljaci su spasili Zapad od iskustva totalitarnog genocida, koji su ugledni francuski historičari opisali u čuvenoj Crnoj knjizi komunizma. Poljsko iskustvo komunizma sa njegovim tragičnim i dugotrajnim posljedicama za našu zemlju i poljsko društvo često je pogrešno shvaćeno. Nasljeđe postkomunizma stvarni je problem koji deformiše socijalnu i institucionalnu stvarnost zemalja koje su prošle kroz demokratsku transformaciju. Vladislav Rejmont, veliki poljski pisac i dobitnik Nobelove nagrade, u svojoj knjizi „Bunt”, koju je napisao nakon bitke u Varšavi, alegorijski je predstavio bunt životinja protiv čovjeka, prikazujući pri tom totalitarne mehanizme. To je učinio dvadeset godina prije Džordža Orvela i njegove čuvene „Životinjske farme”. Mogao je da napiše ovu knjiga, jer su Poljaci doživjeli sukob sa komunizmom mnogo prije Zapada. Varšavska bitka je više od pedeset godina bila vrhunac poljske demokratske revolucije, jedne od najnevjerovatnijih i neispričanih istorija Evrope u drugoj polovini 19. i početka 20. vijeka.

Poljsko-boljševički rat je temeljni trenutak moderne Poljske i presudni momenat za cijelu Evropu, iako je možda svijest o njemu nedovoljna. Stvarna tačka sukoba dvije različite civilizacije. Niko to nije znao bolje od Karola Vojtile, rođenog 1920. godine, kasnije pape Jovana Pavla II: „Od rođenja nosim u sebi veliki dug prema onima koji su se tada borili protiv okupatora i pobijedili, plaćajući to svojim životom”. Sve nas veže obaveza vraćanja ovog duga. Danas, 100 godina nakon pobjedonosne Varšavske bitke, sjajna je prilika da podsjetimo na to sebe i cijelu Evropu.